

Franz Blei: Prinz Hypolit und andere Essays

V nejmladší německé literatuře množí se knihy essayí, věnovaných ne již literatuře, nýbrž literární kultuře: to znamená tradici krásy a vědomě a účelně stupňovanou harmonii umění a života. Tato generace nevěří v literaturu bez kultury, nevěří v literaturu improvizovanou a izolovanou, nevěří v literaturu, která není sehnanou sladkostí života, která nestupňuje pocit životní rozkoše. Chee literaturu, která sama sebou, esencí šťav a sil, jež destiluje, svojí vůní, svým nervovým fluidem, potenci své plastiky a svého stylu množí oheň, kouzlo a lesk života. Smysl formy a stylu v umění cítí a cítí hluboko jako vlastní tvůrčí funkci umění: literatura jest jim podstatně uměním tvarovým a tvárným, a tvar sám o sobě hodným hledání a poznání jako samostatná hodnota literárního požitku.

Z této generace je Blei, a motto z Buffona, které napsal na první stránku své knihy, mluví srozumitelně a významně: „Všecky vztahy, z nichž je složen styl, jsou tolikéž pravdami stejně užitečnými a snad cennějšími lidskému duchu než ty, které mohou tvořit základ látky.“

Blei je z generace, která překonala každou, i metafysickou i ethickou tendenci a již estetický problém jako Nietzscheovi je v podstatě fyziologický. Estetika je otázkou hygieny a kalobotiky, krásné a moudré rozkoše. Kultura jest problém upevněných instinktů a ozdravělých smyslů, vychovaných na přesné a spolehlivé nástroje rozkoše: je to pojem katexochen aristokratický jako dokonalost a harmonie.

Jest svrchované zajímavé čistí soud této generace o t. zv. moderní literatuře německé z posledních desetiletí. Jest velmi tvrdý. „Jak pamětihodno bylo těchto třicet let, jež následovaly po německých vítězstvích, pro popisovatele kultury, tak barbarské byly tomu, kdo je nezúčastněně prožil.“

Morálka evangelického křesťanství došla své poslední renaissance v socialismu, a to s tak obstinální brutalitou, že tím byla vyčerpána trpělivost váhajících, a ti nyní hlasitě a skutečně vykřikovali jiný útvar svých mravních citů, k čemuž užívali pochybné literární antiky, aby dali historický podklad, Němcům tak drahý, špatně pochopenému individualismu. A poněvadž Němci jako žádný druhý národ jsou nakloněni ceniti nade všecko ideu a obětovati jí tradici a důstojnost a přírodu, stalo se i nyní, že všecko oddalo se zápasu slovy bohatých ideí, z čehož klidný divák měl dojem, že zde páše patheticky směšnou sebevraždu národ zbloudilý a pomatený. Tento jiný furor teutonicus zdál se občas zachvacovati i krajany se silnějším kulturním citem, jako Vědeňany a Švýcary, třeba většina se tu nadarmo snažila přerušiti dobré tradice. Morální tvrzení byla esteticky popírána a naopak; nikdo nerozuměl druhému, ale každý oháněl se dřevěným mečem. Všechna forma a všechn mrav byl strhán, všechn smysl života ztracen. Takový byl stav Německa třicet let po válce, nyní, kdy nový stát nepotřeboval práce všech k svému upevnění, mnoha ducha vyžadoval a občanský blahobyt dal solidní základ citu světové velmocnosti. Síla umělců, ochromená politickou stavbou státní, byla nyní, kdy jí znova žádal luxus, nejistá, a aby to zakryla, často dělaná, brutální a hlasitá. Lidé dodávali si odvahu řevem a křikem. Jiní zase, kterým neodpovídal tento klam, kterým však přece šlo o slyšný projev, upadali v manýru a většina těch, kdož se

bez rozvahy oddali uměním a nyní, kdy měli prospívati, ničeho v sobě nenalezali, našli všecko v cizích, jež chytře napodobili. Málo jich bylo a zůstalo samotných: dávali jim nepěkná jména.“ . . .

Všechny kulturní problémy jsou Bleiovi problémy výchovy nervů, sensibility a taktu, a Blei svádí sem i problém mystiky („Von einer seligen Frau“) i problém erotické libertiniády („Ninon de Lenclos: ein Beispiel“) s velikou psychologickou intuící. Všude mluví „en curieux d'esprit“, jako estét, který si evičil zrak a sluch u Wilda a dialektiku u Rémyho de Gourmont a jemuž je kritika uměním stupňovati a prohlubovati prchavou chvílí rozkoše: chiméra jeho sluje: zadržeti nezadržitelné. Tímto melancholickým a křehkým uměním, které, zdá se, jako by cítilo chvílemi lítost se sebou samým, poněvadž se marnotratní na nemožné, jest psána jedna z nejkrásnějších essayí knihy: *Aubrey Beardsley*.

Ludwig Hevesi: Oesterreichische Kunst im neunzehnten Jahrhundert. Ein Versuch

Když jsem dočetl tuto publikaci, nutilo mne to ke vtipu: co je rakouské, není umění, a co je umění, není rakouské, ani duševní proveniencí a nejméně již charakterem. Vpravdě nepodává p. Hevesi mnohem více než velmi piplavé dějiny výtvarných umění na vídeňské půdě. Lokální patriotismus zaslepuje mu přitom nejednou zrak, a pan Hevesi zneužívá zbytečně velkých slov a termínů na docela malé věci a lidi. Z českého umění jest tu sice několik jmen, ale ty nepatrné glossy, jež k nim p. Hevesi nalepil, ukazují, že mu umění z „provincie“ nestálo za hlubší poznání. Nu, nevaď. Pan Hevesi se již Kolumbem nenarodil a objevovat cokoli není již jeho slabostí. Spokojuje se tím, že papouškuje po jiných.

Camille Pissarro

Jeden z nejpoctivějších současných malířů francouzských, průkopník impresionismu a pointilismu, známý i u nás z Manesovy výstavy francouzského umění obrazem „Pont-neuf“, zemřel v Paříži 13. listopadu ve stáří 73 let. Z počátku v pracích svého mládí a ve svých letech, z nichž nedošlo nic do střední Evropy, brával si rád sujety ze selského a venkovského života: pastýře, selskou erotiku a idylku, hrající si děti, děti na cestě do školy nebo kostela. Teprve později dostává i ve svých sujetech profil, jaký známe: paysagista města i venkova s visí analyticky přesnou a drsnou, ale právě proto svým způsobem jímavou a velikou. Dlouho vysmíván a popírán došel teprve v stáří ocenění. Duch stejně neklidný jako vytrvalý a neustupný hledal stále v umění a rozšiřoval stále visi svého světa, neslevuje přitom nic ze své charakterné čistoty a výlučnosti.